

mert végre megértük, hogy megszólalhatnak vagy megszólaltathassák őket. (...) Köszönöm Beke Sándor Sütő Andrásnak írt sorait, a mi drága Sütő Andrásunknak. Higgyék el, e lap olvasása után büszke vagyok a székelységemre, (...) tiszta szívből gratulálok. Kívánok erőt, egészséget, kitartást feltett célukért, sok olvasót” (Ilyés Erzsébet, Székelyudvarhely).

A kötet közzéteszi a levélírók és a címzettek névsorát, a helységnevet, ahonnan a leveleket küldték, a kötetben szereplő rövidítések jegyzékét, a jegyzetek után pedig a levelek mutatóját. A kötet tartalomjegyzéke időrendi sorrendben közli a leveleket, így időrendi mutatóként is szolgál.

„Fogadják leveleskönyvünket őrző szeretettel!” — szól Beke Sándor a kötet bevezetőjének utolsó sorában az olvasóhoz.

Az igényes, lelkiismeretes munka rászolgál erre.

A szétosztott, megosztott kincsek

Beke Sándor:

A SZÉKELY ÚTKERESŐ LEVELEZÉS ÉS DOKUMENTUMOK TÜKRÉBEN

Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó,
Székelyudvarhely, 2011

Állomások, vallomások

Aki útnak ered, annak úticélja is van. Látni, tapasztalni, megélni azt, amit felkínál vagy éppen titkolni igyekszik a világ. Továbbá célja lehet az is, hogy ismereteit, összegyűjtögetett kincseit megossza, láttassa és megőrzésre átadja az arra érdemeseknek.

Jól meghatározott úticéllal indult el annak idején Beke Sándor is, és nem kétséges, hogy életkoránál fogva a fiatalos lelkesedés, az írói, költői lobogás is ösztökölte. Nem öncélú volt az ő elindulása, hisz ha csak önmagára és a családjára gondol, könnyebben elérhető lehetőségek közül választ. De nem ezt tette. Nyilván meggyőződése, no meg a szíve sugallta, hogy nem csak kenyérrel él az ember. Jegyet váltott hát a székelyudvarhelyi állomáson arra a vonatra, amely a Székelyföldön, Erdélyben fut a síneken, hogy eljusson a magyarlakta vidékekre, az egyenes emberek világába, és szóra bírja őket. Hogy megszólítsa az ott élő tollforgatókat: álljanak melléje, keressék együtt az utat az olvasóhoz. És ahol elfogytak a sínek alól a talpfák, úgymond gyalogos utasként tollhegyre tűzött üzenettel kereste meg a kisebb települések hagyományőrzeit, betűvetést vállaló szellemi munkásait, együtt-munkálkodásra kérve őket. S hogy ez a gyűjtögető munka mennyire volt gyümölcsöző, arról írott sorok beszélnek, mert köztudott, hogy a szó elszáll, az írás megmarad. Gépelt sorok, leve-

---

---

lek, kéziratok érkeztek a szerkesztőségbe, illetve Beke Sándor nevére, s ő úgy érezhette, hogy ígéretes, áldásos az útkeresése. 1990-ben jelentette meg a *Székely Útkereső* foyóiratot, amely új hangot, új színt hozott, és amelyet nyomban szívére ölelt az olvasó. Mert hasábjain olyan szerzők nevével találkozott, akik nem tartoztak a letűnt rendszer kegyeltjei közé, vagy pedig csak a sorok közé rejtve mondhatták el, amit éreznek, amit gondolnak.

Hogy mit jelentett e kiadvány a főszerkesztő számára? Arról ő maga vall *A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében* című friss kötet (Székely Útkereső Kiadványok — Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2011) előszavában. „A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében című könyvemben azt szeretném az erdélyi magyar sajtótörténet asztalára tenni, amit a tíz évfolyamig — 1990 és 1999 között — napvilágot látott Székely Útkeresőről megörökített könyvekből szándékosan kihagyunk vagy szerkesztői meggondolásból mellőztünk: a Székely Útkereső munkatársainak intenzív munkájáról, s magáról a szerkesztői-munkatársi kapcsolattartásról, a terjesztésről, de főleg a folyóirat terjesztőiről és a kiadvány értékeléséről.”

Őszinte vallomáskötet ez. Reményekre jogosító, szívet megdobogtató eredmények — miért ne mondanánk úgy, hogy sikerek — mozaikkockái színezik, de nem mentes a gondok, tépelődések szürke kavicsaitól sem, amelyek, ha ideig-óráig is, de felsértik a lelket. Mert nem könnyű manapság (régén sem volt az!) szolgáltatást vállalnia annak, akinek nem állnak tehető mecénások a háta mögött. Mi segíthet ilyenkor? A konok kitartás, a meggyőződés, a belülről táplálkozó erő, hogy nem szabad feladni, győznie kell az ügynek egy népes közösség javára. Ez világlik ki Beke Sándor vallomásából, mely *A folyóirat kulisszáiból* címszóval jelent meg a leveleket és dokumentumokat tartalmazó kötetében. Erdemben szólni minden megnyilatkozásáról aligha lehet egy szűkre szabott recenzió keretében. Ám vannak olyan állomások a szerkesztő-igazgató Beke Sándor útján, amelyek döntőnek bizonyultak az életében, íróvá, költővé válásának történetében, hát ezért is szólni kell róla.

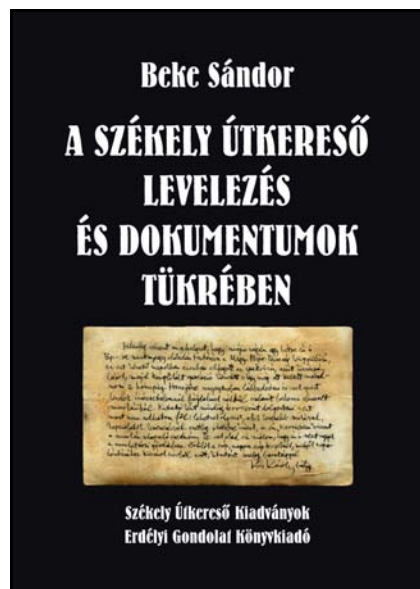
Mint soraiból megtudjuk, a nagy elhatározás Szemlér Ferenc temetésekor született. „Ez volt az első alkalom az életemben, amikor már diákként személyesen is megismerkedhettem és kezet szoríthattam az erdélyi irodalmi élet akkori »nagyjaival«: Fodor Sándor íróval, Balogh Edgárral, a nagy múltú és elismert erdélyi szerkesztővel és közíróval, Herédi Gusztávval, a Korunk szerkesztőjével és Domokos Gézával, a Kriterion Könyvkiadó néhai igazgatójával” — írja. Ekkor szövődtek azok a szálak is, amelyek Beke Sándort egy életre a székelység szeretett városához kötötték.

„... a Szent Miklós templom gyászos harangjának kongása mintha nem is temetésre szólított volna fel, hanem inkább életre, biztatásra, ébredésre. Ez volt az a nap életemben, amikor — hivalkodás és nagyotmondás nélkül megvallom: csigázott érdeklődéssel feltettem magamban a kérdést: milyen is lenne Székelyudvarhelyen élni?” Majd így folytatja: „... erdélyiként, székelyként itt is, Székelyudvarhelyen is lehet az egyetemes magyarságnak maradandó értékeket alkotni és teremteni.”

Személyes hangvételű sorokat talál az olvasó *Az első Székely Útkereső-szám szerdése és nyomtatása* alcímet viselő fejezetben is, melyben az Infopress Nyomda iránti hálájának ad hangot: „Név szerint köszönöm meg a nyomda alapítóinak, Albert Andrásnak, Burus Endrének és Keresztes Miklósnak bizalmukat összes, e nyomdánál megjelent lapszámainkért. Nem utolsósorban Szabó Lászlónak, az első — Székelyudvarhelyen 1990-ben elindított — síknyomású nyomdagép akkori nyomdászának, akinek a keze alól kerültek ki azok a lapszámok, melyeket nem csak Székelyföldön és Erdélyben, de még a határainkon túl is lapozhattak az olvasók.”

És ahogy teltek a napok, az idővonat újabb és újabb állomásokra érkezett... „A Székely Útkereső mai jogutódjának, a Székely Útkereső Kiadványok első száma 1991-ben, a Kossuth utcai nyomdában készült. ... Lapalapítóként és főszerkesztőként magamban sokszor megmosolyogtam vállalkozói, illetve »üzlet-emberi« merészségemet, bátorságomat.”

A lapterjesztés körüli gondokkal is szembesülnie kellett az igazgató-főszerkesztőnek, amire annak idején a nagy tapasztalatú Balogh Edgár is figyelmeztetett.

Mert mint mindenütt és minden téren, a portékát nem elegendő megtermelni, el is kell azt adni. Ki kell építeni a hálózatot, amelyik befogadja, szívügyének tekinti és másokhoz is hajlandó eljuttatni a szellemi terméket. Egész embert követelő, felelősségteljes munka ez. Nem csodálnám, ha olykor nehéznek találta volna a keresztet, amit induláskor a vállára emelt Beke Sándor, de hogy erősnek bizonyult hozzá, ahhoz nem fér kétség. Kiviláglik ez szerteágazó levelezéseiből, a kapott válaszokból, *A Székely Útkereső levelezés és dokumentumok tükrében* kötetéhez csatolt igényes és pontos jegyzetekből, sorrendi mutatókból, könyvészeti leírásokból. Őszinte szembenézés mindez önmagával, visszapillantás a megtett útra, nem utolsósorban pedig köszönet és elismerés kifejezése mindazok iránt, akik baráti szóval és jó szándékú kritikával segítették. Erénye

ennek a kötetnek *A külső munkatársakról* című fejezet, amelynek kezdő soraiban így fogalmaz Beke Sándor: „Az új lehetőségek adta szellemi útkeresés legfontosabb szellemi bátyáit, mérföldköveit — a hirtelen »új világban« föleszmélt erdélyi magyar olvasónak — a Székely Útkeresőben a külső munkatársak tették le — mintegy fogódzóul, támpontul a megmaradás és a továbblépés útjait keresőknek. Elismerjük és tudjuk, hogy a Székely Útkereső munkatársainak írásai által lett értékes és időtállóan maradandó. Ezért hálásak is vagyunk nekik. Hadd álljon itt ebben a kötetben is az örökkévalóságnak a Székely Útkereső munkatársainak teljes névsora és a város, ahonnan írtak.”

A névsor hosszú. A hatvanhat külső munkatárs neve megtölt egy teljes oldalt, és ennél sokkal többet a levelek. Most, hogy írom e sorokat, elismeréssel jegyzem meg, hogy ismételten bebizonyosodott: a szó elszáll, az írás megmarad.

És milyen írás?!

A gondosan fogalmazott mondatok egyenes, szálkás betűkből és szabályos gyöngysorra emlékeztető sorokból, sietős szavakból alkotnak egységet, mindegyik más-más tartalommal telített, hírt közöl vagy választ sürget, egyetlen pontban azonban megegyezik: az anyanyelvet magyar közösségünket szolgálják. Balogh Edgártól kilenc, professzoros kézírással küldött levél, Egyed Ákostól három olvasható a gyűjteményben, de Nagy Olga, Veress Dániel, Márkus Béla, Kovács András Ferenc, Mészely József, Imreh István, Deme János, Nagy Irén, Cseke Gábor, Jakobovits Márta, Török László, ifj. Kós Károly, Dánielisz Endre, Remák Béla, Csomortáni Magdolna, Molnár János (Toronto), Balla István, Cseh Károly, Horpácsi Sándor, Gyárfás Endre is íróttal szántotta a levélpapírt. A modern technika billentyűzetét kezelő levélírók száma ennél is több. Sokuk neve ma is ott szerepel az *Erdélyi Toll* című irodalmi és művelődési folyóirat írói élvonalában. Valamennyi levél egy-egy kéznyújtás, jeladás, kapocs, személyes megtestesítője a fáradhatatlanul küzdő írónak, a jeles magyar tudósak, a nyelv művelőnek, a népoktatónak, a hagyományápolónak.

Túlélő levelek

A többéves munkára történő visszapillantás csak részben összegzés, hisz bizonyára még sok mondanivalója van Beke Sándornak. Székelyudvarhelyre való érkezésekor ugyanis azt vallotta: úgy érzi, nem jött üres kézzel. Mint vendéghez illik, ő is hozott magával valamit. Számtalan ötletet, tenniakarást, szakmaszeretet. És most, hogy már gyökeret eresztett itt, az Erdélyi Gondolat Könyvkiadó újnak számító, negyedévenként megjelenő termése, az *Erdélyi Toll* őt igazolja. Olyan állomás ez irodalmunk életében, ahová érdemes volt megérkezni, és ahonnan — mint egy látóhegyről — messzire lehet látni...

Ami pedig egy évtized megőrzött és feldolgozott leveleit illeti, arról nem túlzás azt állítani, hogy kincs van Beke Sándor birtokában. Ő azonban leveleskönyve lapjain szétosztja, megosztja velünk ezt a kincset. Remélhetőleg méltányolja majd az olvasó, a sajtótörténet pedig elismeréssel megőrzi és jegyzi.

Bertha Zoltán

„Az ábeli humorérzék”

(*Tamási Áron székely népi humora és kedélyvilága*)

„Gyermekkoromban soha nem vettem észre ennek a világnak folytonos változását, annyira természete neki. De ahogy járni kezdtem idegen földeket és sokféle idegen várost, s bolyongásaimból haza-hazatértem, egyre jobban kezdtem ámulni ezen a játékon, melyet ember és természet egyaránt játszik. Sokszor láttam embereket, akik keservükben éktelenül káromkodtak, de ahogy javában forrt a világ és vér: egyszerre megrezdült a láthatatlan kristály, és minden oda lett, ami zord. Jókedvet is láttam, melyből vér csordult, mire észre lehetett volna venni. S jártam völgyekben és állottam hegyek tetején: s amíg a völgyet néztem, a hegyek felett megváltozott a fény; s amíg a hegyeket néztem, a völgy színt és kedvet cserélt.” — A modern klasszikus székelymagyar író, Tamási Áron líraiszociografikus vallomásregényéből, az úgynevezett „otthonirodalom” kiemelkedő alkotásából, a *Szülföldemből* származnak ezek a tűnődő gondolatfutamok. A székely hegyek és völgyek között lebegő szellem rejtelméin mereng a költői lélek, a derűt és a borút, a sírást és a nevetést, a keserűséget és a vigasztalódást váltogató vagy éppen szétválaszthatatlanul összeforrasztó kedély furcsaságain, a „szóban és levegőben, felhők egén és szemekben” mindig hirtelenül csillanó hangulatok titkain. A tréfás hang, a szavak, szójelentések, utalások, sejtetések, rejtélyeskedések örökös játéka és villódzása, a váratlan képzettársítások és az ötletes, meglepő szófordulatok mókázó kedélye: különös sajátossága az annyiszor és annyiféleképpen megcsodált és megragadni, megfejteni, értelmezni vágyott székely pszichének, amely a népi kifejezőskultúrától az irodalmi magasművészetig, az archaikus-mitikus folklórtól a kollektív identitásalkotó nyelvi, történeti, erkölcsi, vallási tudatig oly hatalmas szellemi és spirituális szférákat hatott és hat ma is át, ösztönözve régi utazóktól modern néplélekkutatókig, tudós és művész elméktől a legkülönbélebb kíváncsi értelmiségiekig oly sokakat az ezekben való elmélyedésre. Valami megfoghatatlanul, „a változás kedvében” tovaillanó, „furcsa, titokzatos szellem” ez tehát, mely — ahogyan Tamási jellemzi — „emberben és tájban egyformán benne van itt”; „jön váratlanul, amikor nem gondolja senki; rezdül egyet, mint a láthatatlan kristály, de mire utána kapnál az értelmekkel, már csak állasz tanácstalanul, és látod, hogy minden új színben és új hangulatban veszen körül. De az okát nem tudod.”

A humoros nyelvi megnyilatkozások áradása, sziporkázása vagy csak adagoló, kacskaringós komótosága valami olyan ősi és folyton felfrissülő világ- és létszemlélet kiapadhatatlan működésére mutat, amely szervesen köti egymásba a

---
